

Norskbyggede fiskestenger.

Foredrag på N. J. og F. F. årsmøte 1933.

Av *Ingvald Magnus.*

Når jeg har anmodet om å få omtale og demonstrere norskbyggede fiskestenger, er det fordi fiskestenger har været min hobby siden jeg var 10 år gammel, og det er nu meget lenge siden. Fiskestangens bruk, dens bygning og utvikling har hørt til mitt livs største gleder, og når jeg nu i livets høst har truffet en mann, som siden 1913 har bygget stenger med intuisjonens glød og med idealitetens aldri sviktende makt, er dette en så stor glede for mig, at jeg gjerne vil gjøre andre delaktig i den.

Mannen heter Tobias Moi, han er utdannet som tredreier, og han har som sådan hatt et av statens utenlandsstipendier.

Som de fleste av mine tilhørere vet, bygger man nu til dags de fleste fiskestenger enten av greenheart eller av bambus. Greenheart gror i tropenes store urskoger, og kan nå en høide av 25—30 meter med en rottdiameter av 70—80 cm. Treer har praktisk talt ingen grener, og det er derfor meget sjeldent å finne en kvist noget sted. Greenheart har større spesifikk vekt enn vann, og som mange andre tropiske trær har det ingen utpregede årringer, så tverrsnittet ser ut som en ensartet masse med grønnlig farvetone. Det angripes ikke av utøi eller mark, og det har derfor været meget benyttet i pelebrygger og sluseporter. Den største anvendelse greenheart har fått hos oss var da «Fram» blev bygget, idet dens ishud var av greenheart.

Da greenheart er i besiddelse av stor seighet og elastisitet, samtidig med at den ikke blir sprø med alderen, er det

naturlig at den nettopp er blitt brukt til fiskestenger. Den greenheart som kommer fra Britisk Guiana gir det beste materiale for fiskestenger, men man må da undgå over-



Fig 1.

modne trær. Da greenheart har en tett struktur, tørrer den sent, og en stangmaker må derfor la de opskårne emner ligge i mere enn ett år, før de blir brukt til stenger.

Av de tilgjengelige oppgaver ser vi at man i 1872 begynte å bruke bambus til fiskestenger, og Moi har i sin tid hatt til reparasjon en amerikansk splitt bambusstang, som var

stemplet 1882. Om det er Amerika eller England som har været arnestedet, har jeg ikke kunnet få greie på, men det er sannsynligvis England som har været den første.



Fig. 2.

Når bambus har fått en så stor anvendelse er det fordi den er i besiddelse av en fabelaktig elastisitet og stor bøiningsfasthet, samtidig med at den er lett. Bambus vokser som rør med ledd i varierende avstand. Den beste art av bambus for fiskestenger er den kinesiske Tonkin bambus, som opnår en rotdiameter av 8 cm. og en betydelig lengde.

I motsetning til andre tresorter gror bambusrøret innover. De ytre partier drives utover, idet rørdiameteren økes, men samtidig hermed presses de ytre fibre sammen, så bambusrøret får sin tetteste struktur ut mot periferien. Hos de almindelige tresorter legger hver ny høring sig utenpå de eldre, og dette gjør at tresammen får sin tetteste struktur inn mot centrum.

Da Moi begynte fremstillingen av split bambusstenger, kjøpte han fra en spesialfabrikk i England ferdig sammenlimete stangledd, men det viste sig snart at han ikke med dette halvfabrikat som utgangspunkt kunde få ensartede stenger, likeså litt som han kunde bestemme den type av stang han ønsket. Dette hadde sin grunn i at en masseproduksjon ikke kan velge ut og sortere bambusmaterialet, i overensstemmelse med de variasjoner i stivhet m. m., som en virkelig stangmaker forlanger. Moi hadde da intet annet å gjøre enn å arbeide sig frem med det rå bambusrør som utgangspunkt. Her blev der også vanskeligheter, idet det fra de store lagre i London var umulig å få bambusrør som var sortert for det spesielle øiemed. Av partiene blev der 60—70 pet. vrak, og det bar jo galt i vei for den økonomiske side av saken. Efter meget arbeide og nye vanskeligheter kom løsningen, og nu får Moi all sin Tonkinbambus direkte og sortert etter kvalitet og dimensjoner. Så var det å få tak i en brukbar lim for sammenliming av de enkelte leddsektorer. Efter mange forsøk og prøver med eggehvitelim og mange andre opreklamerte limsorter kom løsningen. Saken er jo den at den lim som her skal brukes, må først og fremst ha en sterkt klebende evne, den må være i besiddelse av seighet etter at den er blitt tørr, og så må den være helt motstandsdyktig mot fuktighet.

Under alle disse forsøk har verden mangen gang gått Moi imot, men da gjorde han som Asbjørnsen for ca. 100 år siden, han tok trøien på armen og fiskestangen i hånden og vandret i sine hjemlige trakter ved Moi og i Sirdalen, hvor han fisket de store suggene i Kvina og Kvifjorden, og han fikk da anledning til å prøve de stenger som kanskje gjorde, at verden allikevel ikke bestandig gikk ham imot.

Før jeg går over til å omtale stangens bygning, skal jeg vise endel belastningskurver, som i sin tid har været omtalt i «The Field». Det er kurvene 4 og 5 som har sammenlignende interesse, idet de viser belastningskurven for

samme lengde, 9' 6", men forskjellen er, at kurven 5 er fra de 3 ytre ledd av en fireleddsstang, mens kurven 4 tilhører en treledds stang.

For sammenligning er kurven 1 angitt. Den er fra et cirkelsegment med en grunnlinje på 9', tatt fra en cirkel med en diameter av 11' 6". Samtlige stenger er festet under en vinkel av ca. 50° og belastet i toppen med 12 ounces = 350 gr. Kurven viser tydelig at de mykeste

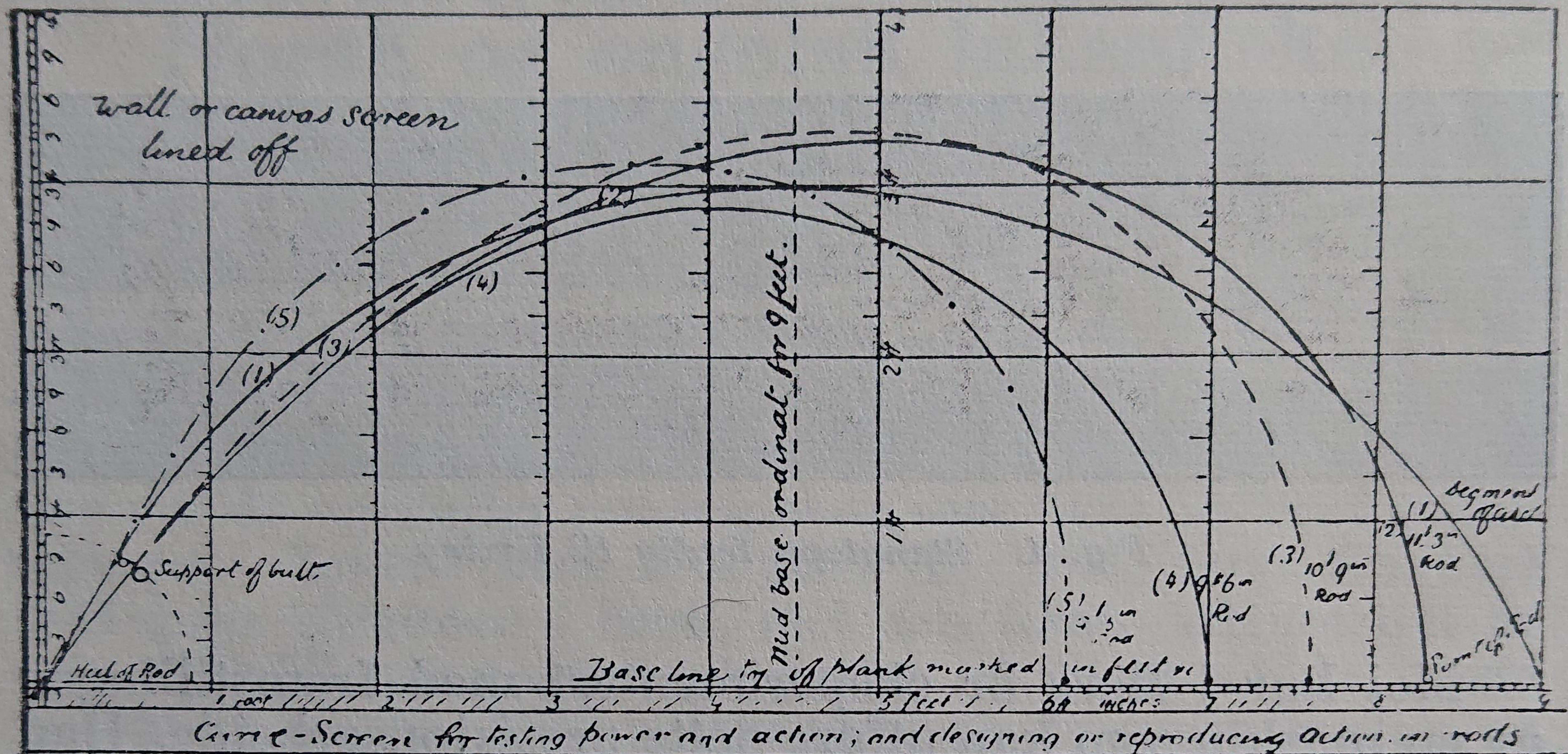

Fig. 3. Belastningskurver.

stenger gir den korteste belastningsbasis og den største pilhøide. Ser vi så på samtlige kurver i forhold til segmentcirkelen, er forskjellen stor, samtidig med at variasjonen også er betydelig. Kurve 4 er den beste og mest harmoniske. Den viser en forholdsvis topptung stang med et velavpasset mellomledd og et forholdsvis stiftt første ledd, altså en stang, som ikke krever megen muskelkraft for å kaste en passe lang line, samtidig med at den vil kunne kaste en lang line, når det settes kraft på. Den er hurtig i sine bevegelser, så den retter tømmen hurtig ut, samtidig med at den har evne til å skyte line. Det er en stang, som jeg vil karakterisere som en ideell bruksstang, og som ikke i løpet av kort tid vil pumpe kreftene ut av fiskeren, den tåler også en forholdsvis tung tøm med et passe treghetsmoment.

På sitt første utviklingstrin blev de enkelte sektorer i en bambusstang høvlet for hånd, men det ligger i sakens natur at det presisjonsarbeide som her forlanges ikke kunde løses på tilfredsstillende måte ved håndarbeide, idet alle disse stangsektorer skal være koniske og slutte til hinannen uten den minste åpning. Hardy oppgir således at han siden 1922 bruker maskin for fremstillingen av split bambusstenger, og de fleste andre engelske stangmakere gjør nok også det nu. Maskinenes konstruksjon er den store hemmeligheten, men så meget vet vi at de alle er helt individuelle.

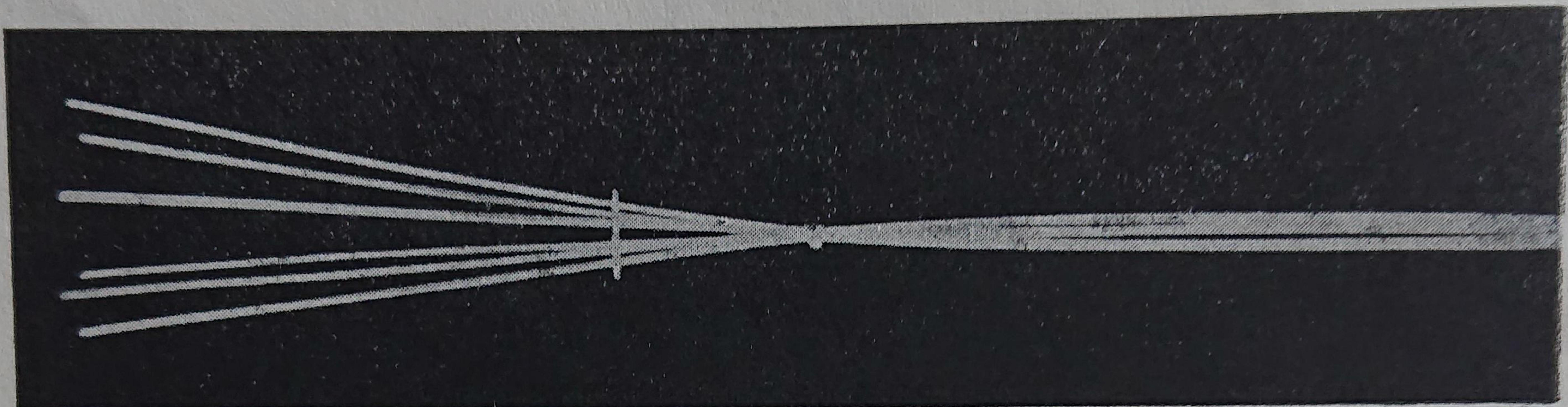

Fig. 4. Stangtopp ferdig til liming.

Moi har i flere år eksperimentert med fremstillingen av en maskin som kan utføre dette presisjonsarbeide. Han har nådd målet og dette er også hans største hemmelighet.

I begynnelsen av mine meddelelser sa jeg, at bambusrørene hadde ledd i varierende avstand. Dette er av uvurderlig betydning for bambusrørets benyttelse til stenger. Saken er nemlig den, at den eneste forskyvning i fibrenes parallelitet, nettopp er i leddene. Når nu leddenes avstand er varierende, har man det i sin hånd å forskyve de enkelte sektorer således i forhold til hinannen at leddpunktene ikke kommer til å ligge ved siden av hinannen. Bambusrørets svakeste punkt blir således fordelt etter stangens lengderetning og hermed uskadeliggjort.

For å gjøre en split bambusstang kraftigere og således mere motstandsdyktig for mekanisk påkjennning, har man i senere tid anbragt en stålhjerne etter stangens lengdeakse. Denne stålhjerne (steel center) er selvfølgelig konisk ut mot stangens topp og den lages av den kvalitet av stål, som har spesiell fjærende evne. Hovedsaken ved kjernens anbringelse er at den ligger fast på plass, så den danner et hele med bambusmaterialet, og på den måte deltar i

alle fiskestangens bevegelser under bruk. Stålkjernens største fordel er at den gir fiskestangen større styrke og motstandsevne, så man kan lande en stor fisk på forholdsvis kort tid.

Idet jeg avslutter disse mine meddelelser, vil jeg rette en takk til vår moderforening N. J. og F. F. for at jeg her har fått anledning til å omtale og demonstrere norskbygde fiskestenger for norske fiskere.

Norsk og engelsk laksefiske.

Av Knut Dahl.

Inntil midten av forrige århundre foregikk laksefisket i Norge for en meget vesentlig del i elvene. I sjøen blev laksefisket dengang drevet på langt færre steder enn nu og med redskaper av en helt annen type enn nutidens. Det var den gang kastenøter samt de gamle laksevarp som var de vesentlige redskaper og som var i høy grad lokalbetinget. Senere kom krokgarn til. Men først fra året 1844 kom kilenoten i bruk, idet den første kilenot det år sattes på Hå prestegård på Jæren. I løpet av de næste 25—30 år bredte dette redskaps bruk sig langs kysten og utviklet sig senere til å bli det alt overveiende hovedredskap til fangst av laks i sjøen.

Med dette redskaps utstrakte anvendelse forskjøves etterhånden fangsten av laks mere og mere fra elven til sjøen.

Da laksebestandens beståen og fremgang er avhengig av at der kommer tilstrekkelig med laks på gyteplassen i elvene, har forskyvningen av laksefisket fra elven til sjøen ned gjennem tidene stadig gitt anledning til en naturlig frykt for at sjøfisket overbeskattet bestanden, og denne forklarlige frykt har stadig funnet sine talsmenn.

Ikke minst har disse talsmenn været å finne blandt de tallrike britiske stangfiskere som gjennem generasjoner har besøkt Norge, som er blitt landets venner, og som i vennskap har fremholdt sitt syn på laksefisket i Norge.

Som et slikt tegn på interesse for laksefisket i Norge må man også se Mr. Geo. T. Ramsdens innlegg i tidsskriftets 11. hefte 1933, selv om det også i ikke ringe grad må sees som et symptom fremkalt av den skuffelse som mange stangfiskere i Norge har måttet lide i de siste år. Vi er